

Військовий інститут Київського національного університету ім. Тараса Шевченка
КАФЕДРА ВІЙСЬКОВО-ГУМАНІТАРНОЇ ПІДГОТОВКИ

ТЕМА:№ 7.

**Методика дослідження індивідуальних психічних
якостей військовослужбовців**

Заняття 4 на тему:

Методика індивідуально – виховної роботи у підрозділі

Навчальні питання:

1. **Принципи організації та система індивідуально – виховної роботи в підрозділі**
2. **Особливості індивідуально – виховної роботи з різними категоріями особового складу**
3. **Форми і методи індивідуально – виховного впливу на особистість військовослужбовців**
4. **Алгоритм діяльності заступника командира роти по роботі з особовим складом як організатора індивідуальної виховної роботи**

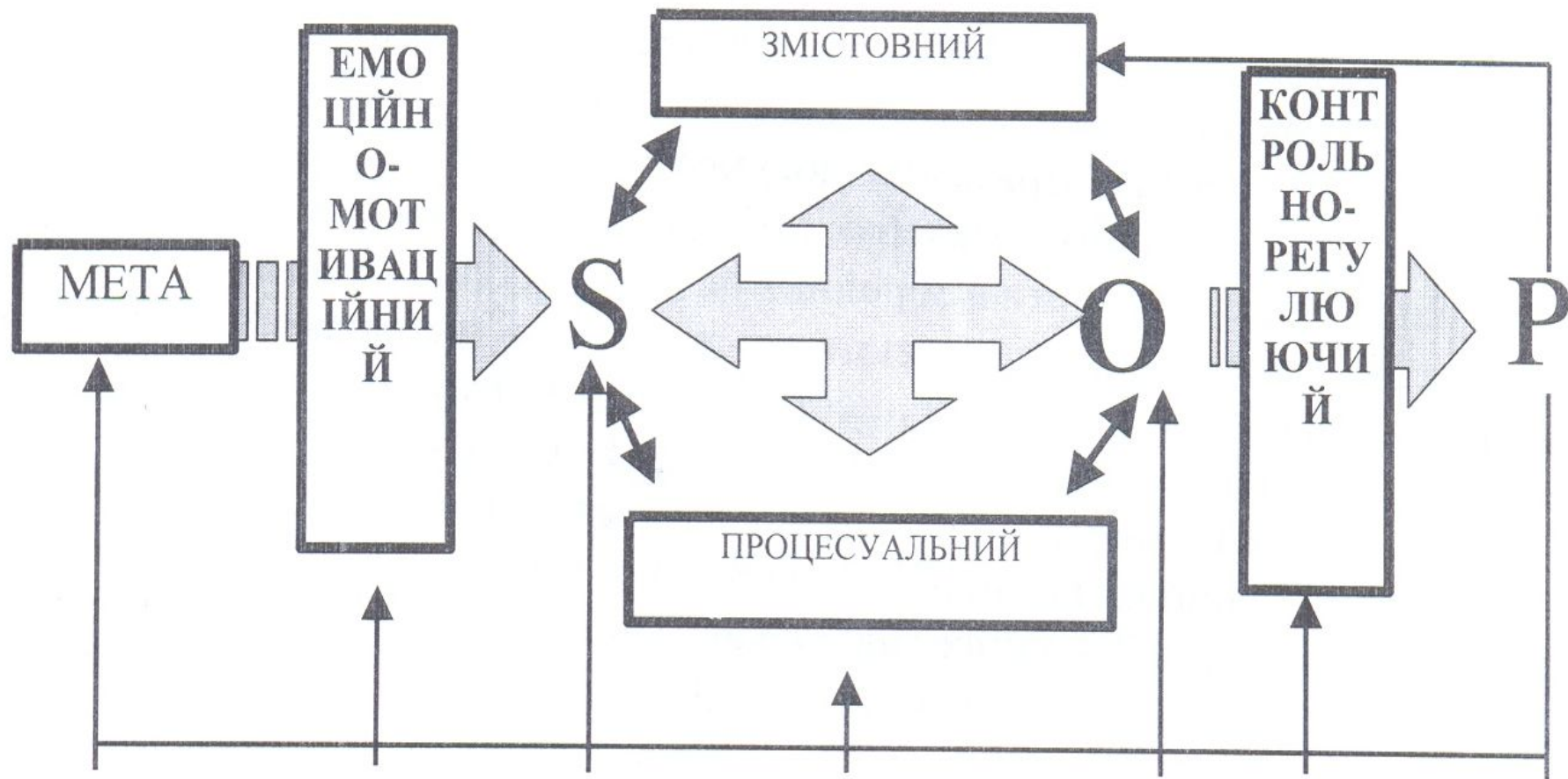
НАВЧАЛЬНА ТА ВИХОВНА МЕТА

1. Навчити студентів методиці роботи заступника командира підрозділу по роботі з особовим складом щодо комплексного вивчення особистості військовослужбовця.
2. Навчити студентів практиці роботи заступника командира підрозділу по роботі з особовим складом.
3. Сформувати навички організації і проведення індивідуально-виховної роботи в підрозділі.
4. Сприяти вихованню у студентів почуття особистої відповідальності за ефективну організацію психологічного забезпечення та індивідуальної роботи в підрозділі.

Література:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: «Преса України», 1997.
2. Статути Збройних Сил України. – К.: Варта, 1999
3. Концепція виховної роботи у Збройних Силах та інших військових формуваннях України. Затверджена Указом Президента України №981/98 від 4.09.1998 // Армія України. – 1998. – 24 вересня.
4. Концепція гуманітарного і соціального розвитку у Збройних Силах України. Схвалена Указом Президента України від 12 січня 2004 року №28/2004.
5. Наказ Міністра оборони України від 07.08.13 р. № 542 “Про введення посад та структурних підрозділів по роботі з особовим складом у Збройних Силах України”.
6. Наказ Міністра оборони України від № 491 від 17.07.13 р «Про затвердження Положення про органи по роботі з особовим складом Збройних Сил України».
7. Організаційно-методичні вказівки щодо організації роботи з особовим складом у Збройних Силах України у 2014 році.
8. **Методичний посібник** “Організація та проведення індивідуальної виховної роботи з особовим складом Повітряних Сил Збройних Сил України”, затвердженим Командувачем Повітряних Сил Збройних Сил України 19 травня 2010 року
9. Грибоєдов С.В., Почтарьов О.А., Шпотаковський І.Д. Методика вивчення індивідуально-психологічних особливостей військовослужбовців у процесі проходження ними військової служби: Навчальний посібник для студентів університету. – К.: ВПЦ КНУ, 1997. – 67 с.
10. Коупленд Н. Психология и солдат / Пер. с англ. – М.: «Воениздат», 1958. – 83 с.
11. Організація виховної роботи в підрозділах Збройних Сил України / Безбах В.Г., Клименко В.С., Мацагор О.А., Кубіцький С.О. – К.:2011. – 505 с.
12. Подоляк Я.В. Личность и коллектив: психология военного управления. – М.: Воениздат, 1989. – 350с.
13. Ягупов В.В. Військова і соціальна психологія: Навчальний посібник. – К.: РВЦ «Київський університет», 1999. - 397 с.

МОДЕЛЬ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Де, S – суб'єкт виховання (вихователь), O – об'єкт виховання (вихованець)
P – результативний компонент процесу виховання.

Індивідуально-виховна робота

Під індивідуальною виховною роботою розуміється **системна, цілеспрямована психолого-педагогічна діяльність командирів (начальників), їх заступників, медичних працівників, психологів та інших учасників навчально-виховного процесу щодо впливу на психіку та поведінку військовослужбовця з урахуванням індивідуально-психологічних, психофізіологічних, соціально-демографічних та інших особливостей, умов повсякденного життя та службової діяльності в інтересах його всебічного вивчення та розвитку для успішного виконання завдань за призначенням.**

Системна – означає, що така діяльність проводиться суб'єктом, який впливає на об'єкт певними засобами впливу (формами, методами, техніками та технологіями), реагує на зміни у поведінці та службовій діяльності зазначеного об'єкту та коригує ступінь, зміст та інтенсивність такого впливу.

Цілеспрямована – це така діяльність, яка має за мету досягнення поставлених цілей психолого-педагогічного впливу на особистість військовослужбовця, аналізується, упорядковується і коригується для досягнення кінцевої мети такого впливу.

Психолого-педагогічна діяльність – діяльність суб'єктів навчально-виховного процесу з вивчення індивідуальних психологічних та інших особливостей військовослужбовця, навчання та виховання у нього необхідних морально-вольових та індивідуально-психологічних якостей, необхідних для виконання завдань за призначенням.

Мета та завдання індивідуально-виховної роботи:

Метою індивідуальної виховної роботи з особовим складом вважається *глибоке і всебічне вивчення та знання посадовими особами індивідуальних особливостей військовослужбовця, ступеню їх впливу на психіку і поведінку конкретної особистості та своєчасне реагування на їх зміни, актуалізація наявних позитивних, зниження інтенсивності прояву негативних рис особистості в інтересах підвищення ефективності службової діяльності та забезпечення особистої дисциплінованості.*

Досягнення мети індивідуальної виховної роботи забезпечується виконанням таких завдань:

1. Глибоке та всебічне вивчення минулого життєвого досвіду, психологічних і психофізіологічних особливостей особистості військовослужбовця, визначення домінуючих чинників впливу на службову діяльність і поведінку у побуті.
2. Моніторинг морально-психологічного стану військовослужбовця в процесі проходження військової служби (професійної діяльності).
3. Своєчасне та адекватне реагування на зміни у психіці і поведінці особистості з метою профілактики відхилень у поведінці військовослужбовця та запобігання правопорушень.
4. Гуманізація службових відносин за підлеглістю.
5. Підвищення рівня психолого-педагогічної майстерності посадових осіб – учасників навчально-виховного процесу.
6. Використання у системі індивідуальної виховної роботи відповідних сил та засобів, форм та методів, методик та технологій індивідуально-психологічного впливу на особистість військовослужбовця.

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ ІВР:

- пізнавальна (діагностична) – проявляється в тому, що в процесі всієї індивідуальної виховної роботи відбувається цілеспрямоване й навіть стихійне пізнання індивідуальних (психічних, психологічних, фізіологічних, тощо) особливостей підлеглого військовослужбовця;
- прогностична – проявляється у необхідності реалізувати знання особливостей військовослужбовця у прогнозуванні його поведінки, дій та вчинків, можливостей розвитку, самовдосконалення;
- формуюча – передбачає активне стимулювання цілеспрямованого набуття підлеглим якостей, які необхідні йому для подальшого вирішення своїх військово-професійних завдань;
- розвиваюча – передбачає гармонійний розвиток особистості військовослужбовця;
- мобілізуюча – формує у свідомості підлеглого настрої на якісне вирішення військово-професійних завдань, які стоять особисто перед ним та військовим підрозділом;
- стимулююча – передбачає спонукання військовослужбовця до необхідного військово-професійного самовдосконалення;
- профілактична (попереджувальна, превентивна) – вимагає від командира (начальника) цілеспрямованої індивідуальної виховної роботи з метою попередження відхилень у військово-професійній діяльності та поведінці підлеглого, його взаємовідносин з іншими військовослужбовцями.

Принципи індивідуально-виховної роботи:

- ❖ Вивчення особистості у системі соціальних зв'язків.
- ❖ Комплексний підхід до вивчення індивідуальних якостей особистості.
- ❖ Цілеспрямованість індивідуального виховання.
- ❖ Опора на позитивні якості.
- ❖ Узгодженість виховного впливу керівників на особистість.
- ❖ Поєднання вимогливості з повагою до військовослужбовця, турботою про його життя, побут, дозвілля.
- ❖ Єдність індивідуального і колективного впливу на особистість.
- ❖ Своєчасність, повнота та щирість виховного впливу на особистість, зацікавлення у позитивних зрушеннях у поведінці.
- ❖ Не використання отриманих даних вивчення проти особистості, нерозголошення психолого-педагогічної таємниці.

ІНДИВІДУАЛЬНО-ВИХОВНА РОБОТА

СТАТУТ ВНУТРІШНЬОЇ СЛУЖБИ ЗС УКРАЇНИ ПЕРЕДБАЧАЄ:

ст. 58.

командир (начальник) є єдиначальником і особисто відповідає перед державою за .... виховання, військову дисципліну, морально-психологічний стан особового складу.

ст.59.

командир (начальник) зобов'язаний знати ... ділові, морально-психологічні якості безпосередньо підпорядкованих військовослужбовців, виявляти чуйність та бути уважним до підлеглих, поєднувати вимогливість і принциповість з повагою до їх честі і гідності, знати потреби і запити особового складу.

(витяг з розділу 2. Загальні обов'язки командирів (начальників)

ІНДИВІДУАЛЬНО-ВИХОВНА РОБОТА

СТАТУТ ВНУТРІШНЬОЇ СЛУЖБИ ЗС УКРАЇНИ ПЕРЕДБАЧАЄ:

ст. 111

Командир роти в мирний і воєнний час відповідає за бойову готовність роти, за бойову підготовку, **виховання**, військову дисципліну, морально-психологічний стан особового складу роти, за підтримання внутрішнього порядку і додержання заходів пожежної безпеки в роті, за стан і збереження озброєння, боєприпасів. Техніки та іншого майна роти, за успішне виконання ротою бойових завдань. За ведення ротного господарства.

Командир роти в інтересах підвищення ефективності індивідуальної виховної роботи зобов'язаний:

- ст.112.
- з пошаною ставитися до підлеглих, дбати про виховання рядових, сержантів і згуртування військового колективу;
- знати військове звання, прізвище, строк служби, посаду чи спеціальність, родинний стан, ділові якості та морально-психологічний стан кожного військовослужбовця роти, ***постійно проводити з ними індивідуальну виховну роботу***;
- виховувати особовий склад роти в дусі поваги до військової служби, набутого фаху, бережного ставлення до озброєння, бойової техніки та майна роти;
- піклуватися про підлеглих, знати їх потреби. Порушувати перед старшими начальниками питання про задоволення їх прохань;

ІНДИВІДУАЛЬНО-ВИХОВНА РОБОТА

СТАТУТ ВНУТРІШНЬОЇ СЛУЖБИ ЗС УКРАЇНИ ПЕРЕДБАЧАЄ:

ст. 115... Заступник командира роти в роботі з особовим складом головні зусилля зосереджує на індивідуальній роботі з кожним військовослужбовцем.

ст. 116. Заступник командира роти по роботі з особовим складом зобов'язаний:

- ✓ забезпечувати соціально-психологічну адаптацію військовослужбовців до умов служби з урахуванням їх спеціальності та індивідуально-психологічних особливостей;
- ✓ знати кожного військовослужбовця роти, його ділові, професійні якості, морально-психологічний стан, запити, настрої, сімейний стан і відповідно до цього вести виховну роботу;
- ✓ проводити заняття з сержантами з основ педагогіки та психології, навчати їх методів і форм індивідуальної роботи з підлеглими;
- ✓ навчати особовий склад роти безконфліктному нерепресивному спілкуванню і ненасильницькому розв'язанню проблем, які виникають під час служби, постійно підвищувати свій теоретичний і практичний рівень з цих питань;
- ✓ проводити виховну роботу з особовим складом роти, призначеним до варті (бойового чергування);
- ✓ дбати про створення соціальних і психологічних передумов гармонійного розвитку особистості кожного військовослужбовця;
- ✓ піклуватися про поліпшення матеріально-побутових умов підлеглих, їх соціальний і правовий захист, знати потреби і запити військовослужбовців, вживати заходів для

ІНДИВІДУАЛЬНА ВИХОВНА РОБОТА з військовослужбовцями у військовій частині

СУБ'ЄКТИ

Командири, начальники,
посадові особи

Безпосередні командири,
заступники по роботі з о/с

Визначені спеціалісти,
командири

ЗАГАЛЬНА

ЦІЛЬОВА

СПЕЦІАЛЬНА

Полягає у щодобовому спілкуванні з військовослужбовцями з обміну інформацією, проведенні інструктажів, занять, виступів, тощо.

Полягає у спланованому цілеспрямованому впливі на свідомість і поведінку військовослужбовця з метою коригування небажаних форм його поведінки та мобілізації його морально-вольових та ділових якостей для виконання відповідальних службово-бойових завдань

Полягає у проведенні спеціальних психокорекційних заходів, медико-психологічної допомоги, які проводять спеціалісти з надання психологічної допомоги особам, які перебувають у кризових станах

ОБ'ЄКТИ

Особовий склад
військової
частини

Військовослужбовці, які
мають проблеми,
призначені для виконання
важливих завдань

Особи,
віднесені до "групи
посиленого
психологічного
впливу"

ЗМІСТ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

СУБ'ЄКТИ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

НАПРЯМИ

Організація
ІВР

Вивчення,
(діагностика)

Виховний
вплив

Аналіз
результатів
ІВР

Відпрацювання
системи та
затвердження її
наказом командира

МЕТОДИ:

1. Аналіз документів.
2. Спостереження
3. Діагностична бесіда.
4. Експеримент.
5. Анкетування.
6. Тестування.
7. Листування.
8. Узагальнення незалежних характеристик .
9. Нетрадиційні методи (астрологія, нумерологія т. і.)

ФОРМИ:

- Індивідуальна бесіда.
- Психологічна допомога.
- Індивідуальне завдання, доручення.
- Індивідуальний контроль.

МЕТОДИ:

- Переконання.
- Навіювання.
- Приклад.
- Тренування.
- Позитивне закріплення.
- Примушення.
- Психокорекція.

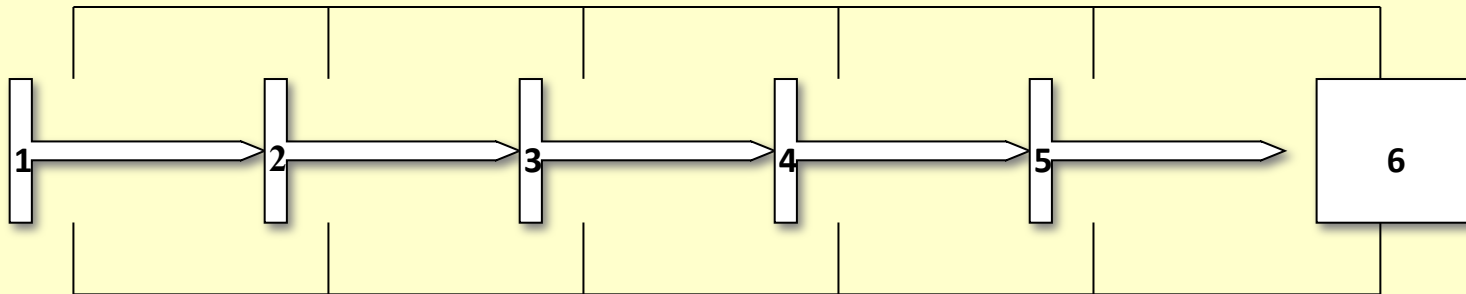
1. Оцінка службової діяльності.
2. Оцінка дисциплінованості.
3. Рівень професійної майстерності.
4. Спрямованість та статус у колективі

ОБ'ЄКТ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

ЕТАПИ ПРОВЕДЕННЯ ІВР:

1. Визначення об'єкта ІВР та планування індивідуального виховного впливу на нього з урахуванням формування (підтримання) професійно важливих якостей підлеглого, які будуть максимально сприяти виконанню службових завдань та забезпечувати дисципліновану поведінку військовослужбовців.
2. Вивчення та психодіагностика особистості.
3. Обрання часу, місця, умов, найбільш доцільних форм і методів для проведення ІВР.
4. Організація і здійснення виховного впливу на військовослужбовця.
5. Контроль та аналіз результатів проведеної роботи та спостереження за службовою діяльністю військовослужбовця, поведінкою у побуті.
6. Коригування виховного впливу та проведення додаткових заходів ІВР.

Алгоритм проведення індивідуальної виховної роботи

На схемі показано систему проведення ІВР у вигляді послідовних, взаємопов'язаних етапів її проведення, які перебувають у постійній взаємодії. Аналіз зазначеного підходу свідчить про те, що кожний з елементів цієї системи отримує інформацію від інших, враховує на зміни, які відбуваються, що дозволяє гнучко реагувати на нову психолого-педагогічну інформацію щодо підлеглого та коригувати виховний вплив у напрямку досягнення мети ІВР.

ЗМІСТ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

СУБ'ЄКТИ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

НАПРЯМИ

**Організація
ІВР**

**Вивчення,
(діагностика)**

**Виховний
вплив**

**Аналіз
результатів
ІВР**

**Відпрацювання
системи та
затвердження її
наказом командира**

1. Аналіз документів.
2. Спостереження
3. Діагностична бесіда.
4. Експеримент.
5. Анкетування.
6. Тестування.
7. Листування.
8. Узагальнення незалежних характеристик .
9. Нетрадиційні методи (астрологія, нумерологія т. і.)

ФОРМИ:

- Індивідуальна бесіда.
- Психологічна допомога.
- Індивідуальне завдання, доручення.
- Індивідуальний контроль.

МЕТОДИ:

- Переконання.
- Навіювання.
- Приклад.
- Тренування.
- Позитивне закріплення.
- Примушення.
- Психокорекція.

1. Оцінка службової діяльності.
2. Оцінка дисциплінованості.
3. Рівень професійної майстерності.
4. Спрямованість та статус у колективі

ОБ'ЄКТ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

ПРАВИЛА ІНДИВІДУАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ З ОФІЦЕРАМИ:

- ❖ *Ні у якому випадку не приймати рішення у стані емоційного збудження. Не вживати заходів щодо емоційної ізоляції офіцера.*
- ❖ *Ніколи не посягати на гідність особистості офіцера.*
- ❖ *Коригувати не особистість, а її вчинки.*
- ❖ *Допомогти офіцерові визнати свої дії невдалими та запропонувати спільний пошук рішень.*
- ❖ *Не використовувати інформацію про офіцера для маніпулювання його поведінкою у корисних цілях.*
- ❖ *Надаючи пропозиції щодо здійснення виховного впливу на офіцера брати на себе відповідальність за їх відповідність чинному законодавству і моральним нормам Кодексу честі офіцера Збройних Сил України.*
- ❖ *Не підмінювати зацікавленість у вирішенні проблеми офіцера панібратством і пошуком дешевої популярності. Штучність таких контактів з часом буде викрита і призведе до негативних результатів ІВР.*

Під час практичного проведення ІВР з офіцерами слід враховувати, що офіцер одночасно є і суб'єктом і об'єктом ІВР, тобто він сам, проводячи ІВР з підлеглими може бути одночасно і об'єктом виховного впливу старшого командира (начальника).

Навчання формам і методам індивідуально-виховної роботи

- командирська підготовка;
- семінари;
- навчальні збори;
- дні сержантів та молодих офіцерів;
- постійно діючі лекторії з педагогіки та психології;
- обмін передовим досвідом роботи;
- індивідуальне інструктування підлеглих

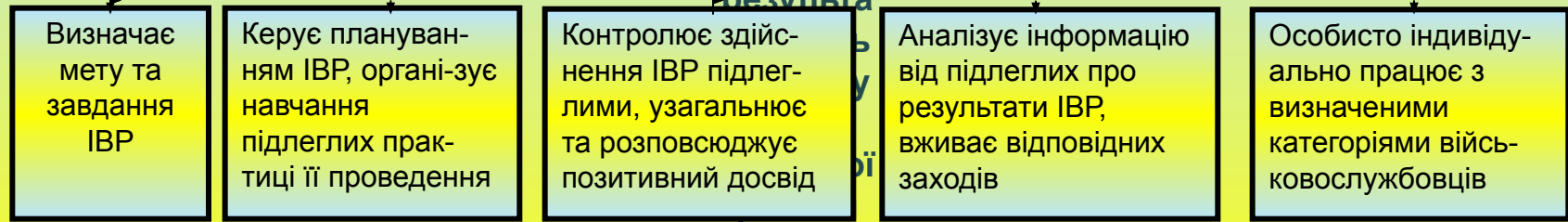
Обов'язки заступника командира по роботі з особовим складом щодо організації індивідуально-виховної роботи

- узгоджує виховні впливи всіх командирів з питань індивідуально-виховної роботи, для чого він :
  - здійснює планування та аналіз індивідуально-виховної роботи;
  - вивчає, узагальнює і розповсюджує передовий досвід впливу індивідуально-виховної роботи на якість несення служби, зміцнення військової дисципліни, навчання особового складу;
  - ставить завдання офіцерам, прапорщикам та сержантам щодо проведення індивідуально-виховної роботи з підлеглими, надаючи їм допомогу в цій роботі;
  - навчає офіцерів, прапорщиків та сержантів основам педагогічного такту і психологічного впливу;
  - організує вивчення керівних документів з питань індивідуально-виховної роботи;
  - оцінює результати індивідуально-виховної роботи, визначає нові завдання на конкретний період навчання;
  - залучає до проведення індивідуально-виховної роботи всіх офіцерів, прапорщиків та сержантів, щомісячно підводить підсумки їх роботи.

Організація індивідуально-виховної роботи в частині

Доповідає
є
вищому
керівнику

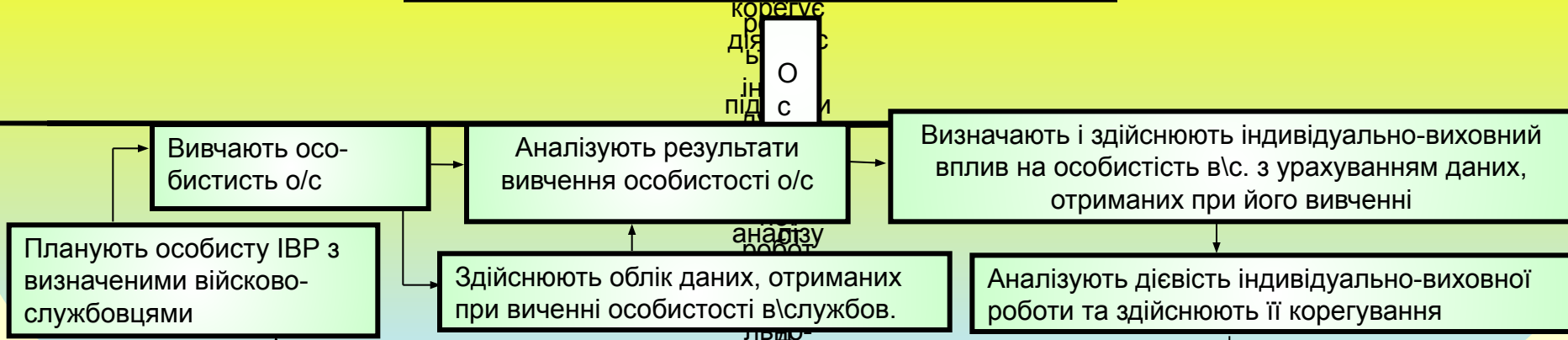
Заступник командира по роботі з особовим складом

Підводить підсумки

Інформують

Командири підрозділів, офіцери по РОС

Корегує

Людськ
и та
виховної
процеса

Наступне заняття

Тема 8. Соціально-психологічна характеристика військового колективу

Заняття 1. Військовий колектив: сутність, характерні риси та особливості

1. Мала група: поняття, класифікація, властивості.
2. Динаміка розвитку військового колективу.